

УДК 3. 37.796

ВАДИМ ТКАЧЕНКО

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ЗМІСТОВО-СРУКТУРОВІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ «ЗДОРОВ`ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ»

У статті йдеться про основні аспекти змісту і структури поняття «здоров'язберезувальні технології», описані такі терміни як: «технологія», та «здоров`я».

Ключові слова: здоров`я, технологія, здоров'язберезувальні технології, освітні технології, оздоровчі технології.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день, в нашій країні склалися такі політичні та соціальні зрушення, які не можуть не вплинути на переосмислення деяких аспектів вищої освіти. У сучасних умовах великої інтенсивності розвитку освітньо-виховного процесу в освітніх закладах нашої держави, одним із основних обмежувальних факторів, є фундаментальний фактор – здоров'я. Зокрема нас цікавить сфера оздоровлення дітей молодшого шкільного віку. «Негативні фактори, обумовлюють виникнення у школярів стресових перевантажень, призводять до розладу механізмів саморегуляції фізіологічних функцій і сприяють розвитку хронічних захворювань. До інших джерел хронічних стресів відносяться відчуження органів почуттів від необхідного сенсорно-стимульного різноманітності і закріпачення орієнтовно-пошукової активності учнів, а також авторитарний характер взаємин в сучасній школі» [5, с. 22].

Зв'язок проблеми із важливими науковими та практичними завданнями. Однією з основних особистісних функцій людини є відношення до особистого здоров'я як до найголовнішого фактору впровадження життєвих цілей. Педагогічно доцільна, грамотно організована діяльність вчителя фізичної культури, яка проводиться без шкоди для організму і здоров'я дітей, дозволяє вирішувати різні здоров'язбережувальні завдання і виховання у школярів здорового способу життя, що досягається за допомогою грамотно поставленої діяльності вчителя фізичної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми дослідження. Проблемами обґрунтування оздоровчих технологій, впровадження їх у систему роботи навчальних закладів займаються О. Аксьонова, Т. Андрущенко, О. Богініч, Е. Бондаренко, Г. Григоренко, Н. Денисенко, О. Дубогай, М. Єфіменко, В. Єфремова, Ю. Коваленко, М. Корольчук, Л. Лиходід, Н. Маковецька, В. Нестеренко та ін.

Виділення невирішених частин з проблеми дослідження. Л. Волошина наголошує, що «сьогодні суспільство уже не задовольняє традиційна система освіти, критерієм ефективності якої є вихованість і виучуваність дітей» [2, с. 28].

Українська дослідниця Н. Денисенко, наголошує на тому, «що діти навчаються і виховуються переважно за старою інформаційною моделлю, без урахування особистісно-орієнтованого підходу, без застосування відповідних цій парадигмі сучасних інноваційних технологій та принципів індивідуалізації, диференціації тощо» [2, с. 28-29].

«Освітні технології, що ігнорують проблеми здоров'я дітей, підміняючи здоров'ятворчу філософію життя інтелектуалізацією особистості, повинні бути викоренені з системи освіти», – наголошує українська дослідниця О. Богініч [1, с. 197].

Формулювання **мети** статті. Проаналізувати основні аспекти змісту і структури поняття «здоров'язбережувальні технології», описати такі терміни як: «технологія», та «здоров'я».

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Проблема оздоровлення дітей, покращення їхнього фізичного, морального, духовного стану на сьогоднішній день користується дуже великою увагою.

Відомо, що криза здоров'я дітей, підлітків та молоді в Україні загрожує національній безпеці, економічному та соціальному розвитку, обороноздатності країни. Масштаби та наслідки порушення здоров'я нових поколінь населення величезні. Ці проблеми лежать в сфері життєвих інтересів суспільства, сім'ї, особистості.

Здоровий спосіб життя є основою профілактики захворювань і зміцнення власного здоров'я дітей підлітків. Сучасна концепція здорового способу життя визначає його як усвідомлене в своїй необхідності постійне виконання гігієнічних правил зміцнення і збереження індивідуального і суспільного здоров'я.

Для дітей і підлітків основними складовими елементами здорового способу життя є раціональне харчування, рухова активність, загальнозміцнюючі і антистресові заходи, повноцінний відпочинок, висока медична активність. У сучасних складних соціально-економічних умовах відсутність цих елементів в поведінці значної частини школярів є фактором ризику виникнення захворювань.

Здоров'я сучасних школярів – серйозна національна проблема. Навчальний день школяра насичений значними розумовими та емоційними навантаженнями. Шкільне перевантаження і довге знаходження призводить до перевтоми учнів.

Тож, на сьогоднішній день, перед нами стає необхідність переосмислення всього змісту шкільної освіти.

Так, в Україні є стандарти визначення необхідних для вдалого розвитку, навчання й соціалізації школярів ключових і предметних компетентностей :

- вміння вчитися
- загальнокультурна
- громадянська
- здоров'язбережувальна
- соціальна
- підприємницька [3].

У Державному стандарті розкрито і обґрунтовано структуру і зміст ключових компетентностей, які відзеркалюються в формуванні відповідних освітніх сферах, визначено сутність терміну «предметні компетентності». Так, у сучасному Державному стандарті визначення «здоров'язбережувальна компетентність» використовується у такому значенні як, «здатність учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей» [3].

Необхідно наголосити, що саме термін «здоров'я» розкривається фахівцями по-різному. Переважна кількість науковців сходяться до однієї думки, що здоров'я людини як внутрішня врівноваженість так і врівноваженість із навколишнім середовищем припускає внутрішню врівноваженість і врівноваженість із зовнішнім середовищем, залежить від грамотності та адекватності процесів адаптації.

Виділяють моральне, психічне, духовне, фізичне, соціальне здоров'я. Всі окреслені види здоров'я взаємодіють та взаємозалежні між собою. Тож, моменти кризових ситуацій у моральному чи духовному здоров'ї, будуть несприятливо впливати на соціальне здоров'я. А вже в свою чергу фізичне здоров'я, яке погіршується і обов'язково подіє на стан психічного, фізичного тощо.

Під трактуванням терміну «здоров'язбереження» розуміємо процес зміцнення та збереження здоров'я, спрямований на перетворення емоційної та інтелектуальної сфер особистості учня, підвищення ціннісного ставлення до особистого здоров'я і здоров'я інших, загальне усвідомлення школярами особистої відповідальності за власне здоров'я.

Значення у педагогічному феномені здоров'язбереження є соціально-освітньою, поліфункціональною системою що з'єднує на основі гуманістичних, аксіологічних, інструментальних, спонукальних та просвітительських факторах.

Проблема здоров'язбереження школярів у практиці та теорії сучасної педагогіки займає одне з головних місць. Малодослідженим аспектом педагогіки являється підготовка майбутніх вчителів фізичної культури під час навчання в освітніх закладах до використання здоров'язбережувальних технологій. Діяльність учителя фізичної культури по зміцненню та збереженню здоров'я школярів значним чином відрізняється від аналогічної діяльності інших вчителів, що спричинено, насамперед, специфікою місця та ролі фізичної культури у розвитку та вихованні здорового учня.

Визначаючи сутність поняття «здоров'язбережувальна технологія», можемо стверджувати, що «це послідовна цілеспрямована система взаємодії суб'єктів педагогічного процесу, що включає науково обґрунтовані форми, методи, способи формування і збереження здоров'я, сукупність психолого-педагогічних методів і прийомів роботи з дітьми, підходів до реалізації проблем, пов'язаних з оздоровленням і спрямована на створення умов для збереження і зміцнення здоров'я, а також усвідомлення педагогом цінності власного здоров'я та здоров'я вихованців» [2, с. 31].

Науковець В.Ковалько, у сфері педагогіки здоров'язбереження зазначає, що ціль здоров'язбережувальної технології – це забезпечити учневі можливість збереження

здоров'я, розвивати у нього необхідні навички, знання й уміння здорового способу життя, навчити його використовувати отримані знання та вміння у повсякденному житті [4].

Термін «здоров'язбереження» на сьогоднішній день, не має однозначного визначення, це спричинено:

Термін «здоров'язбереження» донедавна був де-яким чином монополізований медичною сферою.

Як результат освітньої діяльності і пріоритетне педагогічне завдання, здоров'язбереження в педагогіці обговорюється досить побіжно.

Проаналізувавши погляди науковців дозволило сформулювати таке визначення поняття: Здоров'язбереження в педагогічному аспекті – це процес навчання й виховання у дитини навичок здорового способу життя, забезпечення комфортних та безпечних умов перебування учнів у освітньому закладі, запобігання перевантаженням, стресам, втомі, чим сприяє зміцненню здоров'я дитини.

«Технологія» – це сукупність операцій, які виконуються обумовленим способом і в певній послідовності, з яких складається процес.

Поняття «здоров'язберігаючі технології» об'єднує в собі всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів. У понятті «здоров'язберігаючі технології» основне смислове навантаження несе термін «здоров'язбереження». Це означає, що, спираючись на сутнісні ознаки освітніх технологій, маємо конкретизувати їх зміст в особливому ракурсі крізь призму поняття «здоров'язбереження» та близьких до нього термінів «здоров'я» і «здоровий спосіб життя».

«Здоров'язбережувальні технології умовно поділяються на дві великі групи – здоров'язберігаючі – ті, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі, та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог), відповідності навчального та фізичного навантаження можливостям дитини та здоров'я формуючі – технології, спрямовані на зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я» [6, с. 350].

Висновок. Узагальнення поглядів науковців дозволило нам виявити, що сучасний стан здоров'я учнів зумовлює необхідність активного використання в навчально-виховному процесі загальноосвітніх закладів здоров'язбережувальних технологій. Зміст здоров'язбережувальних технологій досить різноплановий і включає заходи, які сприяють збереженню основних складових здоров'я учнів, а особливо фізичному здоров'ю. Відповідний рівень компетентності методистів та вчителів необхідний для ефективного формування здоров'язбережувальної компетентності.

Список використаних джерел

1. Богиніч О. Сутність здоров'язберігаючого середовища у життєдіяльності дітей дошкільного віку / О. Л. Богиніч // Вісник Прикарпатського університету імені І. Франка. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. XVII–XVIII. – Педагогіка. – С. 191–199.
2. Гаращенко Л. В. Педагогічні умови застосування здоров'язбережувальних методик виховання в дошкільному закладі / Л. В. Гаращенко // Збірник наукових праць. – 2010. – №4. – С. 27–34.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392.
4. Ковалько В. Здоров'єсберегаючі технології в початковій школі. 1–4 класи / В. Ковалько. – М. : «ВАКО», 2004. – 296 с.
5. Козуб М. В. Формирование профессиональной готовности будущих учителей физической культуры к осуществлению здоровьесберегающей деятельности в школе: дис. кандидата пед. наук : 13.00.08 / Марина Васильевна Козуб. – Елец. – 2007. – 226 с.
6. Юнак А. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до впровадження здоров'язбережувальних технологій на уроках з лижної підготовки / А. Юнак // Гуманітарний вісник. – 2011. – №27. – С. 348–352.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2013

Ткаченко В.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

СОДЕРЖАТЕЛЬНО-СТРУКТУРНЫЕ АСПЕКТЫ ПОНЯТИЯ «ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИЕ ТЕХНОЛОГИИ»

В статье говорится об основных аспектах содержания и структуры понятия «здоровьесберегающие технологии», описаны такие термины как: «технология» и «здоровье».

Ключевые слова: *здоровье, технология, здоровьесберегающие технологии, образовательные технологии, оздоровительные технологии.*

Tkachenko V.

Cherkasy National University of Bohdan Khmelnytsky, Ukraine

SEMANTIC AND STRUCTURE ASPECTS OF THE TERM " SCHOOL HEALTH "

This article considers the basic concepts of School health, described such terms as "technology" and "health."

Keywords: *health, technology, School health, educational technology, health technology.*